

בשיחה עם נעמי אלסקובסקי

מאת יוסי גרבר

וזו היתה בשבילי הפתעה, משום שמהבמה היא נראתה גבוהה מאד. למזלי נהגה בי בחביבות רבה."

למרות החיוך הנוסטלגי יכולתי לראות דמעה מבצבצת בקרן עיניה של נעמי - כאשר תארה את פגישתה הראשונה עם גרטרוד.

לאחר שגרטרוד שמעה על רצונה לרקוד, היא הזמינה את נעמי לשעור, כדי שתוכל לעמוד על כשרונותיה.

על השעור הראשון מספרת נעמי: "הייתי בדרכי מכנס תנועת-הנוער בראשון לחיפה, ולא היה לי בגד-ריקוד. גרטרוד הירשתה לי לקחת שעור בבגד-ים. שם, בכיתה, כל הבנות היו בחצאיות שחורות, כפי שהיה נהוג במרכז אירופה. גרטרוד איחרה בחצי שעה, - מאוחר יותר כבר ידעתי, שגרטרוד איננה דייקנית גדולה. לא הבינתי דבר וחצי דבר מהוראותיה של גרטרוד, מאחר שהיא העבי-רה את השעור בשפה הגרמנית."

נעמי מתארת את השעור בפרטי פרטים, וזוכרת עד היום את כל מהלכו. התרשמותה מגרטרוד היתה עזה ומכרעת בחייה. גם גרטרוד התרשמה כנראה מאד מהאימפרוביזציה שנעמי הדגימה בפניה בשעור הראשון, ואמרה לה, "את בלי ספק כשרון, ואת חייבת ללמוד."

וכך החלה נעמי את נדודיה בקו ת"א-חיפה. בחיפה למדה בבית-הספר ואצל גרטרוד בת"א באולפן למחול. גרטרוד החלה לוחצת על הוריה של נעמי להעביר אותה לת"א, ואכן, המשפחה כולה עברה לת"א.

לאחר שנה של לימודים, דרשה גרטרוד מנעמי להכין ערב בו היא תופיע לבדה - רסיטל.

נעמי קיבלה את העצה, הכינה ריקודים, כשגרטרוד אומרת לה: "זה לא טוב, זה לא רע, על זה תעבדי, ואני אעזור לך".

כעבור שנתיים הופיעה נעמי ברסיטל עצמאי ראשון בת"א, בתיאטרון מוגרבי - השנה 1943.

באותה שנה החליטה התזמורת הפילהרמונית לשתף את להקתה של גרטרוד קראוס בסדרות הקונצרטים שלה. להופעות המשותפות ניתן השם "מחול ונגינה", וכך נדדה להקתה של גרטרוד עם התזמורת ברחבי א"י - כשההצלחה כבירה. "אם נעשה חישוב יחסי למספר התושבים, ושאר סטטיסטיקות, הרי שאז היה יותר קהל למחול מאשר היום!

ישראלים רבים, וכן חובבי מחול בעולם סבורים, שהמחול בישראל החל עם להקת בת-שבע. ואמנם יש לזקוף רבות לזכות הקמת בת-שבע בתחום זה, בייחוד בשמונה או עשר שנותיה הראשונות, אך גם מייסדי הלהקה עצמם יסכימו איתי, שאין לזקוף לזכותם את ראשית המחול בישראל.

אחת מנציגות עולם המחול הישראלי והארץ-ישראלי, מלפני להקת בת-שבע, הפעילה עד היום הזה ככואוריוגרפית ומורה, היא הרקדנית נעמי אליסקובסקי. זרקור על חייה של נעמי, מאיר לנו תקופה שלמה של מחול בארצנו הקטנה.

במבטא רוסי חלש, בדיבור מלא מרץ, בגוו זקוף, פנים מלאות-הבעה ובעינים צעירות ויוקדות, ישבה נעמי מולי, כשבתווך הרשמקול וסיפרה את סיפור חייה.

נולדתי בבאקו, בקווקאז. הורי באו לשם מאודסה. כשהייתי תינוקת, כך הם סיפרו לי, הם החליטו לנסוע לתקופה קצרה לפרס, אבל "נתקעו" ונשארו שם. ושם בטהרן, בגיל צעיר מאוד התחלתי ללמוד לרקוד, אצל מורה רוסייה. כעבור שנה של לימודים, הופעתי בריקוד קטן לפני אמו של השאח, בארמון - ונעמי פורצת בצחוק רגע, וממשיכה לספר:

אמא שלי אמרה, שעוד לפני שנולדתי כבר הייתי רקדנית. כאשר הייתה בהריון עמי, הרגישה פתאום תנועה חזקה בבטנה, רצה לרופא, וזה אמר לה "או שיש לך ילד-בולשביק, או ילדה רקדנית". לאחר מספר שנים בפרס עלתה המשפחה לארץ-ישראל. התגוררנו בחיפה, ושם חיפשתי הזדמנות לרקוד.

זה היה ב-1937, או ב-1938, כשחזיתי בהופעה של גרטרוד קראוס עם הלהקה שלה בחיפה. אני זוכרת שההתרשמות שלי הייתה כל-כך חזקה, שחלום חיי היה להגיע אל האשה הזאת - גרטרוד קראוס.

בשנים אלה כבר היתה לגרטרוד להקה, שהיתה מורכבת בעיקר מעולות ממרכז אירופה. הלהקה הופיעה בפני הישוב היהודי הקטן, שמנה אז כ-שש מאות אלף איש. ועיניה של נעמי מתמלאות הערצה, כאשר היא מספרת לי על התרשמו-תה מהסולו שניקד אותה ערב, לפני 40 שנה, על ידי גרטרוד קראוס עצמה. "זה היה באמת דבר גרנדיוזי!" - אומרת נעמי, על הסולו של גרטרוד, ובנימת הקול אתה מרגיש הערצת אין-גבול של תלמידה למורתה הדגולה.

"הייתי אז בתנועת נוער, ונשלחתי באחת החופשות לכנס של התנועה בראשון-לציון. לפני נסיעתי השגתי את ה-כתובת של גרטרוד קראוס. בדרך לראשון, זה היה ביום שישי, ירדתי בתל-אביב וניגשתי לרחוב פרוג, בו גרה גרטרוד, והיקשתי על דלת ביתה. היא פתחה לי, אשה קטנטונת כזו,

רק שאז לא דיברו ולא כתבו על כך. כאשר הקהל היה ממלא את האולמות - זה היה נורמלי".

בהופעות "מחול ונגינה", רקדה נעמי אלוסקובסקי - סולו. עד אז רקדה רק גרטרוד עצמה מחולות-יחיד, והנה בסדרה עם הפלהרמונית היא מסרה את הסולו לנעמי.

בד בבד עם הופעות אלה, המשיכה נעמי להופיע בריסטילים משלה ברחבי הארץ. מאוחר יותר נוסדה האופרה הישראלית העממית. המופע הראשון שהכינה האופרה היה "העטלף"... הם הציגו במוגרבי למטה, לגרי וזינגר היו המנצחים. לגרי נוכח לדעת שלבלט יש הצלחה, אז הוא הכניס לכל אופרה בלט באופן מלאכותי. וכך גרטרוד קראוס ולהקתה הופיעו בכל אופרה. היתה לנו הצלחה, אתה לא יכול לתאר לעצמך! חלק גדול מהקהל היה הולך לאופרה רק בגלל הבלטים שלנו. מה אגיד לך, עבדנו נפלא, עבדתי יום ולילה עם הרבה הנאה והרבה הצלחה, ותמיד רקדתי תפקידים ראשיים".

באותה תקופה, שנות הארבעים, כולם קיבלו משכורות מלהקת גרטרוד קראוס, והשתכרנו בכבוד, אך ורק מריקוד. בשנת 1947 נסגרה האופרה, הימים ימי המאבק נגד הברי-טים, מתח שלפני המלחמה, וגרטרוד ניסתה לקיים את להקתה באופן עצמאי. אך הדבר לא עלה בידה, לא היה כסף. "באותו זמן הוזמנתי לנסוע לפסטיבל הראשון של הנוער הדמוקראטי בפראג. עמדה לצאת מארץ-ישראל משלחת גדולה מאד. ריקודי-עם, ספורט, נגנים מספר ורקדנית אנוכית".

ההצלחה של נעמי באותו פסטיבל היתה גדולה, והיא נתבק-שה להישאר בפראג ולהמשיך בהופעותיה, שלא במסגרת הפסטיבל. פולניה, רומניה, בולגריה והונגריה - אלה היו הארצות בהן הופיעה בערבי סולו.

מאחורי סיבוב הופעות זה עמדו אנשי השומר-הצעיר. מלבד המחול, עשתה נעמי, לדבריה, עבודה ציונית חשובה. היא נשארה בצ'כוסלובקיה, כי מלבד הופעות המחול שלה שם, פגשה גם את בחיר לבה, ונישאה בפראג. כעבור שנתיים חזרה לישראל. הזמן - סוף שנת 1949.

"לא אשכח שכאשר הגעתי ארצה, ירדתי מהמונית על-יד הבית, והנה גרטרוד עומדת שם. היא גרה לא רחוק ממני, זה היה ממש סימלי. גרטרוד אמרה לי: חזרת בדיוק בזמן, יש מה לעשות". כוונתה של גרטרוד היתה ל"תיאטרון הבאלט הישראלי", שעמדו להקימו בראשית שנת 1950.

"זה היה נסיון מאוד כואב ומאד קשה - נסיון שלא הצליח. לא היו לנו אנשים מתאימים, גרטרוד היתה מעבירה את הרעיונות שלה ללהקה - אבל איכשהו זה לא עבד, לא נדלק ניצוץ יצירה".

התוכנית הראשונה נכשלה כשלון חרוץ, ונעמי מדברת על אותה תקופה בהרבה כאב ותוגה.

"באותה תקופה בארץ היה איזה שממון, לא היה כלום. זה קרה אחרי מלחמת העצמאות, ושדה המחול היה כאילו מדבר! אז הגיע ארצה טאלי ביאטי, הרקדן הכושי האמריקני, עבד עם הלהקה של גרטרוד - וזה היה מוצלח מאד. התחלנו להכיר בארץ את ריח המחול האמריקני. אבי חלה אז ואחר-כך נפטר", לכן לא השתתפתי באותה הופעה. אבל גם זה לא החזיק מעמד. טאלי נסע והכל התפרק. באותם ימים ניסתה רינה שחם לעשות משהו, אבל לא עלה בידה לגבש להקה. בארץ התחילו "ניצוצות אמריקה", והחלטתי לנסוע להש-תלמות לשנה בארה"ב. התקופה בארץ, לא היתה מתאימה למחול, שום דבר לא החזיק מעמד, גם מיה ארבטובה ניסתה להקים להקה קלאסית, ועשתה דברים יפים וטובים, אך לא הצליחה להחזיק את להקתה.

בשנת 1953 - נעמי אלוסקובסקי נמצאת בארה"ב, ומשתלמת בלהקתו של חוזה לימון וטכניקה של מרתה גראהם. היא לומדת ב"ניו דאנס גרופ", ומשתתפת בשעורים אצל אנה סוקולוב.

באותו זמן ממשיכה נעמי להופיע בארה"ב, במסגרות יהודיות ובריסטילים של "אוף-ברודוויי". אחרי שנה בארה"ב, שוהה נעמי חצי שנה באנגליה בלימודים ובהתבוננות, וכאשר היא חוזרת ארצה ב-1954 היא מקימה להקה משלה ושמה "הלהקה הקאמרית למחול".

הלהקה מנתה שתי רקדניות ושני רקדנים. שמעון לוי, יונתן כרמון, יהודית כהן בן-אמוץ ונעמי עצמה. התוכנית הראשונה, נה, שאני זוכר אותה עד היום היתה מאד מוצלחת. היא הור-כבה מארבע עבודות, כולן של נעמי, והועלתה ברחבי ישראל הקטנה כ-70 פעמים. ונעמי מוסיפה: "שום הקצבות, הכל עשיתי לבד!".

לאחר שנה, עזב יונתן את הלהקה והקים את "להקת כרמון". שמעון לוי התחתן עם אנגליה ונסע ללונדון, ונעמי הצטרפה להתחיל הכל מחדש. היא הכינה תוכנית נוספת עם להקתה, אבל המשימה היתה קשה ביותר. אז ניסו רינה גלוק, רינה שחם ונעמי להקים להקה משותפת. והשנה כבר 1958. שלוש הרקדניות קיבצו סביבן רקדנים ישראלים, כל אחת הכינה יצירה אחת משלה, "אבל - כפי שאומרת נעמי - זה בלתי אפשרי להחזיק להקה בלי תמיכה". מסתבר שכל המוסדות הציבוריים דחו אותן בקש.

הלהקה היתה גדולה, המנגנון היה גדול, לא היתה שום תמיכה "כל העסק התפרק".

בשנת 1963 - נעמי אחרי לידה חוזרת לעבודה, ומחליטה שוב

ומבית-ספרו של בז'אר, החלו הענינים להתגלגל. נעמי קיבלה הצעה ללמד בבית-ספר למשחק, שם למדה ריקוד מודרני, ואח"כ מאדם בראבנטס, מנהלת הבלט המלכותי הפלמי - הזמינה את נעמי ללמד את הכיתה העליונה בבית-הספר של הלהקה. אגב, לדעתה, זהו אחד מבתי-הספר הטובים ביותר בעולם לבלט קלאסי ומחול.

"פתאום", אומרת נעמי, "היו לי אפשרויות עבודה בלתי רגילות, כל מה שביקשתי קיבלתי, והתלמידים מצוינים וממושמעים. נראה לי מוזר, שאחרי כל-כך הרבה שנים של מאבק בלתי פוסק, של חובות כספיים ובעיות בארץ, פתאום יש לי הכל, ואין לי דאגות".

לאחר שבע שנות פעילות נפלאה בבלגיה - חזרה הביתה. ועכשיו היא שוב כאן, בישראל, החלה מחדש ללמד בבית-ספר הפרטי, עשתה עבודה בשביל ה"באלט הישראלי",

והיא עומדת להכין כואוריוגרפיה עם "הלהקה הקיבוצית". כמו כן היא מנהלת משא-ומתן עם להקת "ענבל".

שאלתי אותה לדעתה על מה שקורה במחול בארץ.

"יש פעילות בלתי רגילה בשביל ארץ קטנה כמו ישראל". באופן יחסי יש הרבה, וגם קיימת התעוררות גדולה אשר מצמיחה דברים".

"פעם אמרה לי מאדם בראבנטס, מנהלת הבלט הפלנדרי המלכותי, שקודם כל הם נותנים עבודה לכוראוגרפים המקומיים ואח"כ לזרים, אפילו עם המקומיים פחות טובים. רק כך יתפתחו כשרונות משלנו, וניצור מחול משלנו! אולי כלל זה טוב גם בשבילנו, בישראל".

להקים להקה קטנה. שמעון לוי חזר מאנגליה, היו לה כמה רקדניות, והיא החלה לעבוד על "בית ברנרדה אלבה" הקשיים גדולים - ועדיין אף אחד לא מוכן לתת תמיכה.

באותם ימים הוזמנה אצל נעמי עבודת מחול לפי "צור ירושלים" של מתתיהו שהם לפסטיבל הישראלי. עד אשר הגיע המחול לביצוע הסופי, נדרש זמן רב, היו בעיות כספיות קשות וכרגיל לא היה כסף. אבל סוף טוב, הכל טוב. גם מארגני פסטיבל עין-גב, וגם מארגני הפסטיבל הישראלי התלהבו מקטעים שהם ראו, וכך נרקדה היצירה בשני הפסטיבלים של שנת 1968.

"להקת בת-שבע" כבר היתה אז קיימת, אחותה הצעירה "בת-דור", אף היא נוסדה. נעמי, שאינה מחסידי מרתה גראהם, שעל בסיס תורתה הוקמה "להקת בת-שבע", המשיכה לפעול בכוחות עצמה.

כמובן שקיום שתי הלהקות האלה, שהבטיחו לרקדנים משכורות מלאות במשך כל השנה, הכביד על עבודת כוראוגרפיה - גראפים עצמאיים. הרקדנים כולם רצו ללהקות "העשירות" - וכך נשארה נעמי שוב לבדה.

עקב עבודת בעלה ב"אל-על", נסעה נעמי עם בעלה לבלגיה ונשארה שם במשך שבע שנים. "היה לי מזל גדול בבלגיה, עבדתי שם הרבה מאד גם בהוראה וגם בכוראוגרפיה. באתי לבקר בבית-הספר של בז'אר לאמניות הבמה "מודרה" בית-ספר זה קולט אנשים מכל העולם, לומדים שם ריקוד קלאסי ומודרני ונוסף לכך פיתוח-קול, מוזיקה ומשחק. זהו בית-ספר מעניין, המכין צעירים לבמה. בדיוק כשבאתי לבקר, נעדרה אחת המורות ונתבקשתי לתת שיעור. מצאתי חן, והתקבלתי כמורה בבית-ספר חשוב זה" - מספר נעמי בחיך.

פאת שמואליק

מארתה גראהם

מרתה גראהם
בתפקיד מדיאה.
ברקע:
"דו-שיח שרפים"